

SAVOD O'RGATISH DAVRIDA DARS TIPLARINING AHAMIYATLI JIHATLARI

Karaboyeva Marxabxon Ikromovna

Shahrison tumani MMTBga qarashli 65- umumiy
o'rta ta'lim maktabining boshlang'ich ta'lim o'qituvchisi

Annotatsiya: ushbu maqola savod o'rgatish jarayonida qo'llaniladigan dars turlarining ahamiyatli jihatlarini o'rganadi. Savod o'rganish ta'limning muhim qismi bo'lib, turli dars turlari o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Nazariy, amaliy, guruhli, individual, loyiha asosidagi va o'yinga asoslangan darslar kabi turli yondashuvlar ta'lim jarayonini yanada samarali va qiziqarli qiladi. Har bir dars turi o'ziga xos metodologiya va yondashuvni talab qiladi, bu esa o'quvchilarning ehtiyojlariga mos keladi. Maqola, shuningdek, dars turlarining ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirish, ijodkorlikni rag'batlantirish va motivatsiyani oshirishdagi ahamiyatini ta'kidlaydi. Natijada, turli dars turlarining birgalikda qo'llanilishi savodxonlikni oshirishda muhim omil sifatida ko'riladi.

Kalit so'zlar: savod o'rganish, dars turlari, guruh darslari, amaliy darslar, o'yinga asoslangan darslar, ijtimoiy ko'nikmalar, ijodkorlik, o'quvchilarning qiziqishi, shaxsiy ehtiyojlar, motivatsiya, ta'lim jarayoni, bilim va ko'nikmalar.

Аннотация: в данной статье рассматриваются важные аспекты видов уроков, используемых в процессе обучения грамоте. Грамотность является важной частью образования, и различные типы уроков играют важную роль в развитии знаний и навыков учащихся. Различные подходы, такие как теоретические, практические, групповые, индивидуальные, проектные и игровые занятия, делают учебный процесс более эффективным и интересным. Каждый тип урока требует уникальной методологии и подхода, адаптированного к потребностям учащихся. В статье также подчеркивается важность типов уроков в развитии социальных навыков, поощрении творчества и повышении мотивации. В результате комбинированное использование различных типов уроков рассматривается как важный фактор повышения грамотности.

Ключевые слова: грамотность, виды уроков, групповые занятия, практические занятия, игровые занятия, социальные навыки, креативность, интерес учащихся, личностные потребности, мотивация, учебный процесс, знания и умения.

Abstract: this article examines the important aspects of the types of lessons used in the process of teaching literacy. Literacy is an important part of education, and different types of lessons play an important role in the development of students' knowledge and skills. Various approaches such as theoretical, practical, group, individual, project-based and game-based lessons make the educational process more effective and

interesting. Each type of lesson requires a unique methodology and approach that is tailored to the needs of students. The article also highlights the importance of lesson types in developing social skills, encouraging creativity and increasing motivation. As a result, the combined use of different types of lessons is seen as an important factor in improving literacy.

Key words: literacy, lesson types, group lessons, practical lessons, game-based lessons, social skills, creativity, student interest, personal needs, motivation, educational process, knowledge and skills.

Mamlakatimiz Prezidenti Sh.M.Mirziyev "Yoshlarimizni mustaqil fikrlaydigan, yuksak intellektual va ma'naviy salohiyatga ega bo'lib, dunyo miqyosida o'z tengdoshlariga hech qaysi sobada bo'sh kelmaydigan insonlar bo'lib kamol topishi, baxtli bo'lishi uchun davlatimiz vo jomivazimizning bor kuch va imkoniyatlarini safarbar etamiz degan da'varlari to himning sifatiga va uning samarali tashkil etilishini, ayniqsa, boshlang'ich sinflardan boshlab o'quvchilarni mustaqil fikrlaydigan, yuksak intellektual va ma'naviy salohiyatga ega shaxs sifatida tarbiyalash bugungi kunming dolzarb masalalaridan biri hisoblanadi. Ona tilidan olib boriladigan ishlarning hammasi. shu jumladan, savod o'rgatish ham, o'quvchilar nutqi va tafakkurini o'stirish bilan bog'liq holda uyushtiriladi. Savod o'rgatish davridagi ishlarning miq yosi keng bo'lib, ekskursiyalar, bolalarning kuzatishlari, predmet darslar, rasm yuzasidan suhbat va boshqalar bilan bog'lanadi. Bu davrda o'quvchilar nutqini u'stirishning vazifalari:

- 1) bolalar nutqidagi kamchiliklarni to'g'irlash;
- 2) ularning tasavvur va tushuncha doirasini kengaytirish bilan bog'liq holda Ing'atal boyitish;
- 3) o'quvchilar nutqidagi ayrim so'zlatning ma'nosiga aniqlik kiritish va uch-birt gapli kichik hikoyacha og'zaki turli tuzish ko'nikmasini o'stirishdan iborat. Savod o'rgatish metodikasi, ya'ni elementar o'qish va yozishga o'rgatish. Bolalarga savod o'rgatish pedagogika fanidagina emas, balki ijtimoiy hayotda ham juda jiddiy masalalardan hisoblanadi. Chimki xalqning savodxonligi mustaqillik uchun, siyosiy onglik uchun, madaniyat uchun kurash quralidir. Mustaqil O'zbekiston Respublikamizda har bir kishining savodxon bo'lishiga alohida e'tibor berilmoqda. Prezidentimiz Islam A. Karimov kelajak avlodning savodxon, yuksak Ma'naviyat egasi bo'lib yetishishlari uchun g'amho'rlik qilmoqdalar. Maktabda o'qitish elementar o'qish va yozishga o'rgatishdan boshlanadi. "Alifbe" ga asoslangan holda qisqa vaqt ichida o'quvchilar o'qish va yozishga o'rgatiladi, ya'ni o'qish va yozish ko'nikmasini egallaydilar. Savod o'rgatish davrida o'qish va yozish harakatini maqsadga muvofiq.

Savod o'rgatishni to'g'ri tashkil etish uchun bolalarning unga nutqiy tayyorgarligini maxsus o'rganish talab etiladi. Oldin bolalarni maxsus o'rganish avgust oyida, hatto undan oldin — bahordan boshlangan. Bunda 1-sinfga keladigan o'quvchining oilasiga yoki bolalar bog'chasiga borilgan, suhbat o'tkazilgan, bolalarning umumiy bilim saviyasi aniqlangan. Hozir 1-sinfga qabul qilinadigan bolalar savod o'rgatishga maxsus tayyorlanyaptilar. Ular uchun bir-ikki, ba'zi joylarda uch-to'rt oylik tayyorlov sinflari

tashkil qilingan. Tayyorlov mashg'ulotlarda bolalar tovush-harf bilan tanishtirilyapti, elementer tarzda yozuvga ham o'rgatilyapti. Metodistlar tayyorlov sinflar uchun aniq talablar, metodik tavsiyalar ishlab chiqishmoqda. Tayyorlov sinflarning ta'lim mazmuni va tashkil etish muddati bir xil bo'lmasa-da, lekin bu davrda bolalarning nutqiy tayyorgarligini o'rganish uchun quyidagilarni aniqlash tavsiya etiladi: 1. O'qish ko'nikmasini aniqlash. a) so'zni sidirg'a o'qiydi; b) bo'g'inlab o'qiydi; d) harflab o'qiydi (noto'g'ri o'qish); e) anchagina harflarni biladi, lekin o'qishni bilmaydi; f) ayrim harflarni taniydi. 2. Yozuv ko'nikmasi. a) hamma harfni yozishni biladi, so'z yozadi (bosma yoki yozma); b) ayrim harflarigina yozishni biladi (bosma yoki yozma); d) yozishni umuman bilmaydi. 3. Tovushni tahlil qilishga tayyorgarligi. a) so'zni bo'g'inlarga boladi; b) so'z yoki bo'g'indagi tovushni ajratadi; d) hamma tovushni to'g'ri talaffuz qiladi; e) ayrim tovushlarni noto'g'ri talaffuz qiladi (qaysi tovushlar ckani hisobga olinadi); f) nutqining baland yoki pastligi, diksiyasiga e'tibor qaratiladi. 4. Og'zaki bog'lanishli nutqi. She'rmi yoddan o'qish. a) 3 ta yoki undan ortiq she'rni biladi, uni zavqlanib aytadi; b) 1—2 ta she'rni biladi, aytishga uyaladi; d) birorta she'rni yoddan o'qishni bilmaydi. 5. Og'zaki bog'lanishli nutqi. Ertak aytish. a) bir yoki bir nechta ertakni biladi va aytib bera oladi; b) ertakni biladi va uni aytishga harakat qiladi, lekin ayta olmaydi; d) ertak aytishni bilmaydi, o'rganishga ham harakat qilmaydi. 6. Og'zaki bog'lanishli nutqi. Fikr bayon qilish („Rasmda nimalar ko'rayotganingni aytib ber"). So'zlarni alifbo tartibida xizmat qilishi. Tutiq belgisi (,), uning ishlata olishini, so'zdagi vazifasi, o'zidan oldingi unlining sho'zik aytilishiga, oldingi bo'g'inni keyingi bo'g'indan ajrati b talaffuz qilinishiga xizmat qilishi. Bo'g'in. So'zlarni bo'g'inga bo'lish. Bo'g'in ko'chirilishi, ketma – ket kelgan undoshli so'zlarning bir yo'ldan keyingi yo'lga ko'chirilishi. Harf birikmasi (sh,sh,ng,) qatnashgan so'zlarning bir yo'ldan ikkinchi yo'lga ko'chirilishi. Tutiq belgisi so'zlarning bir yo'ldan ikkinchi yo'lga ko'chirilishi. Shaxs va narsalar nomini bildirgan so'zlar, ularning kim?, nima?, kimlar?, nimalar? So'roqlariga javob bo'lishi, ismlarning bosh harf bilan yozilishi, hayvonlarga atab qo'yilgan nomlarning bosh harf bilan yozilishi, joy nomlarining bosh harf bilan yozilishi. Harakatni bildirgan so'zlar, nima qildi? nima qilyapti? nima qiladi? Soroqlariga javob bo'lishi. Belgini bildirgan so'zlar, ularning qanday? qanaqa? Savollariga javob bo'lishi. Sanoqni bildirgan so'zlar. Ular nechta?, nechanshi?, necha?, qancha? So'roqlariga javob bo'lishi. nechanshi? so'rog'iga javob bo'lgan so'zlarning yozilishi. Darslarda berilgan lug'atchadan foydalanish ko'nikmasini shakllantirish.

O'quvchilarning tovush va harfini yaxshi tanishlari, elementar o'qishni muvaffaqiyatli egallashlari uchun bo'g'inga bo'lish, bo'g'in chegarasini aniqlash. bo'g'indan tovushni ajratish, tovush va hari munosabatini aniqlash, kesma harflardan bo'g'in tuzish va o'qish, bo'g'in-tovush, tovush-harf tahlili kabi mashqlardan foydalaniladi. Bu davrda bo'g'inlab o'qish asosi shakllantiriladi Alifbe davrini o'rganiladigan tovush-harfning va o'quv materialining murakkablik darajasiga ko'ra 3 bosqichga ajratish mumkin:

MODERN EDUCATIONAL SYSTEM AND INNOVATIVE TEACHING SOLUTIONS

1) unli tovush-hariflar, ovozdor, sirgaluvchi undoshlar, o-na, a-na, il, in, bi-lan tuzilishidagi sozlar o'rganiladigan bosqich

2) artikulyastiyasi qiyin bo'lgan'r, k, v, f kabi undoshlar va yo'l-bars, do'st, rasm kabi uzilishdagi so'zlar o'rganiladigan bosqich

3) o'rganilganlar takrorlanib, hari birikmalari ng sh. ch. 2 tovushni ifodalaydigan j. tutoq belgisi (') va joja, jurnal, jirafa, tong, so'ng, bodring, choynak, shudring va shu kabi so'zlarni o'qishga o'rgatiladigan bosqich

4) o'rganilganlar takrorlanib, harf birikmalari ug, sh, ch, 2 tovushni ifodalaydigan 1. tutuq belgisi (1) va jo'ja, jurnal, jirafa, tong, so'ng, bodring, choynak, shudring va shu kabi so'zlarni o'qishga o'rgatiladigan bosqich.

Har bir dars turi o'ziga xos metodologiya va yondashuvni talab qiladi, bu esa o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi.

1. Nazariy darslar: nazariy darslar savod o'rganishda asosiy tushunchalar va qoidalarni o'rganishga yordam beradi. Bu darslarda o'quvchilar:

- Tushunchalarni o'zlashtiradilar: o'quvchilar harflar, tovushlar va so'zlarning tuzilishi haqida nazariy bilimlarga ega bo'ladilar.
- Nazariy asoslarni mustahkamlash: nazariy darslar orqali olingan bilimlar amaliyotga tayyorgarlik ko'rishda muhim ahamiyatga ega.

2. Amaliy darslar: amaliy darslar o'quvchilarga nazariy bilimlarni amalda qo'llash imkoniyatini beradi. Bunday darslarning ahamiyatli jihatlari:

- Ko'nikmalarni rivojlantirish: o'quvchilar harflarni yozish, o'qish va talaffuz qilish ko'nikmalarini amaliyotda shakllantiradilar.
- Interaktivlik: amaliy darslar ko'pincha interaktiv bo'ladi, bu esa o'quvchilarning faol ishtirokini ta'minlaydi.

3. Guruhli darslar: guruhli darslar o'quvchilarga birgalikda ishlash va fikr almashish imkoniyatini beradi. Ularning ahamiyati quyidagilardan iborat:

- Hamkorlikni rivojlantirish: o'quvchilar bir-birlari bilan muloqot qilib, hamkorlikda ishlash ko'nikmalarini rivojlantiradilar.
- Ijtimoiy ko'nikmalar: guruhli faoliyatlar ijtimoiy ko'nikmalarni, masalan, jamoaviy ish olib borish va muammolarni hal qilish qobiliyatlarini oshiradi.

4. Individual darslar: individual darslar har bir o'quvchining ehtiyojlariga mos ravishda olib boriladi. Bunday darslarning afzalliklari:

- Shaxsiy yondashuv: o'quvchilar o'z sur'atida o'rganish imkoniyatiga ega bo'ladilar, bu esa ularning bilimini yanada chuqurlashtiradi.
- O'z-o'zini baholash: individual darslarda o'quvchilar o'z bilim va ko'nikmalarini mustaqil ravishda baholay olishadi.

5. Loyiha asosidagi darslar: loyiha asosidagi darslar o'quvchilarga ijodkorlik va muammolarni hal qilish qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi. Ularning ahamiyati.

- Ijodkorlikni rag'batlantirish: o'quvchilar real hayotdagi vaziyatlarni hal qilish orqali ijodkorliklarini namoyon etadilar.

• Amaliy tajriba: loyiha asosidagi faoliyatlar orqali o'quvchilar amaliy tajriba orttiradilar.

6. O'yin asosidagi darslar: o'yinga asoslangan darslar o'quvchilarning qiziqishini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Ularning ahamiyatli jihatlari:

• Qiziqarli format: o'yinga asoslangan darslar ta'lim jarayonini qiziqarli va jozibador qiladi.

• Motivatsiya: o'yinda ishtirok etish orqali o'quvchilar motivatsiyalarini oshirish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Savod o'rgatish jarayonida dars turlarining xilma-xilligi ta'limning samaradorligini oshirishga yordam beradi. Har bir dars turi o'ziga xos yondashuv va metodologiyani talab qiladi, bu esa o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. Turli dars turlarining birgalikda qo'llanilishi ta'lim jarayonini yanada samarali va qiziqarli qiladi, natijada o'quvchilar savodxonligini oshirishga erishiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. SHojalilov A. va boshqalar. «O'qish Kitobi», «O'qituvchi», 2004-yil. Umarova M. «O'qish Kitobi» 3- sinf uchun. T., «O'qituvchi» 2003- yil.
2. Savod o'rgatish davrida dars va tiplari. A. Abdurazakova. 2023
3. <https://soff.uz/product/ona-tili-savod-orgatish-davridagi-dars-tiplari-ularning-maqsadi-mazmuni-va-korinishi#get-buy>